

PEDAGOGIK MAHORAT MODULINI O‘QITISHDA SUN’IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH METODIKASI

Muratova Saboxat Choriyevna¹, Tolipova Jamila Olimjonovna²

¹Toshkent Amaliy fanlar universiteti “Pedagogika” kafedrası dotsenti

²Toshkent Amaliy fanlar universiteti “Pedagogika” kafedrası professori

Hozirgi global ta’lim makonida raqamli transformatsiya jarayonlari ta’lim tizimining mazmun va shaklini tubdan o’zgartirmoqda. Jamiyatning intellektual va texnologik rivojlanishi pedagoglar oldiga yangi vazifalarni qo’ymoqda: faqat bilim yetkazish emas, balki o’quvchining mustaqil fikrlashini rivojlantirish, uning individual imkoniyatlarini ochish va ta’lim jarayonini samarali tashkil etish. Shu nuqtai nazardan, pedagoglarni tayyorlash tizimida “Pedagogik mahorat” modulining o’rni yanada ortmoqda, chunki u bo’lajak o’qituvchining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning asosiy platformasi hisoblanadi.

Zamonaviy sharoitda an’anaviy o’qitish yondashuvlari ta’limning barcha talablarini to’liq qondirib berolmaydi. Ayniqsa, individuallashtirish, adaptivlik va tahlilga asoslangan boshqaruv kabi omillar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bunday sharoitda Sun’iy intellekt texnologiyalarini ta’lim jarayoniga joriy etish zaruratga aylanmoqda. Sun’iy intellekt vositalari o’quv jarayonini optimallashtirish, talabalarning bilish faoliyatini tahlil qilish va ularning rivojlanish trayektoriyasini individual tarzda belgilash imkoniyatini yaratadi.

Pedagogik mahorat modulini o’qitishda sun’iy intellektdan foydalanish bo’lajak o’qituvchilarda yangi turdagi kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Jumladan, raqamli texnologiyalar bilan ishlash, ta’lim jarayonini ma’lumotlar asosida tahlil qilish, innovasion metodlardan foydalanish va metakognitiv ko’nikmalarni rivojlantirish kabi jihatlar muhim ahamiyatga ega. Bu esa pedagogik mahorat mazmunining kengayishiga va uning zamonaviy talablarga mos ravishda takomillashishiga olib keladi.

Shu bilan birga, sun’iy intellektni ta’lim jarayoniga joriy etish metodik yondashuvlarni qayta ko’rib chiqishni talab etadi. Ularni didaktik maqsadlar bilan uyg’unlashtirish, talabalarning tanqidiy fikrlashini saqlab qolish va ta’lim sifatiga ijobiy ta’sir ko’rsatish muhim vazifalardan hisoblanadi. Shu bois, pedagogik mahorat modulini o’qitishda sun’iy intellektdan samarali foydalanish metodikasini ishlab chiqish zamonaviy pedagogikaning dolzarb ilmiy yo’nalishlaridan biri sifatida namoyon bo’ladi.

Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish mazkur modulni o'qitishda:

- a) ta'lim jarayonini **interaktivlashtirish**;
- b) pedagogik vaziyatlarni **modellashtirish**;
- c) talabalarning **refleksiya va tahlil ko'nikmalarini rivojlantirish** imkonini beradi [1].

Bunday texnologiyalar talabalarning faqat bilim darajasini oshirish bilan cheklanib qolmay, balki ularda o'z faoliyatini baholash, xatolarini anglash va ularni tuzatishga qaratilgan refleksiv va tahliliy fikrlashni ham shakllantiradi.

Pedagogik mahorat modulining asosiy maqsadi - bo'lajak o'qituvchilarda:

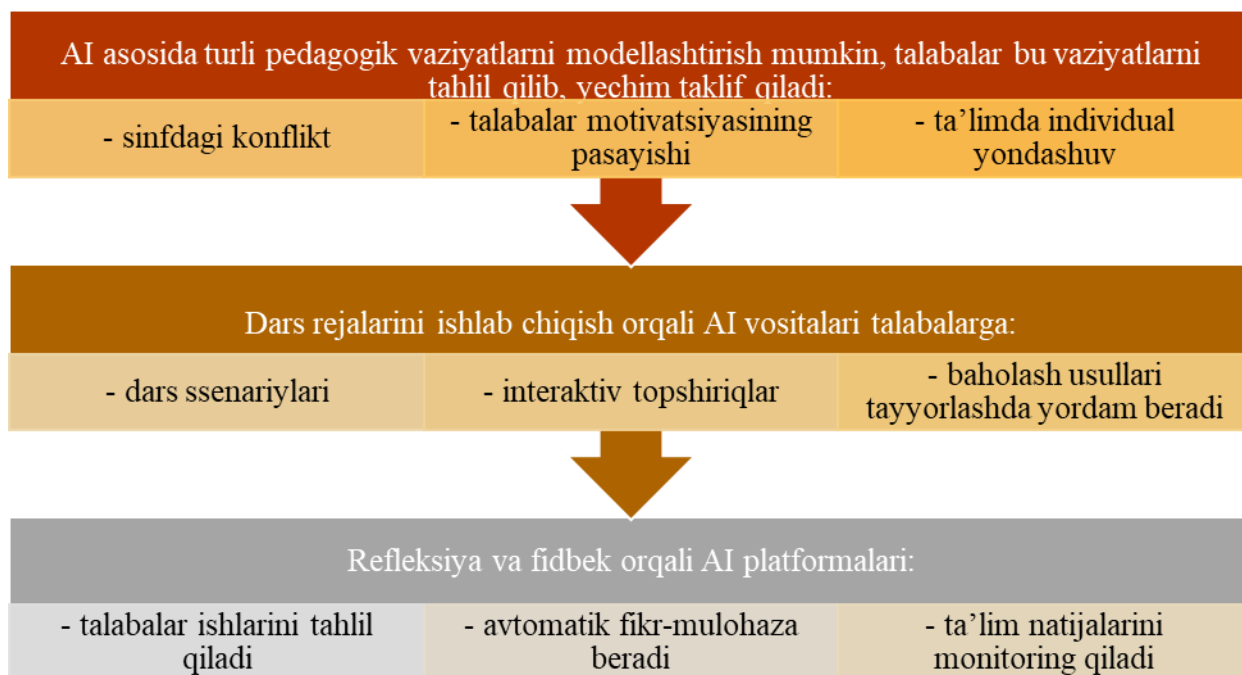
- pedagogik muloqot madaniyati;
- darsni samarali tashkil etish;
- pedagogik vaziyatlarni hal qilish;
- innovasion pedagogik texnologiyalardan foydalanish kabi kompetensiyalarni shakllantirishdir

[2].

AI texnologiyalari mazkur kompetensiyalarni rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Sun'iy intellektdan foydalanishning didaktik imkoniyatlari ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim instrument sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu texnologiyalar o'quv jarayonini individuallashtirish, ta'lim mazmunini adaptatsiya qilish va talabalarning bilish faoliyatini faollashtirishda keng imkoniyatlarni taqdim etadi.

Ayniqsa, sun'iy intellekt quyidagi didaktik vazifalarni samarali amalga oshirish imkonini beradi:

Pedagogik mahorat modulini o'qitishda quyidagi sun'iy intellekt asosida o'qitish metodlari samarali hisoblanadi.

Case-study metodi (AI yordamida pedagogik keyslar yaratiladi):

Masalan: Sinfda ayrim talabalar dars jarayonida passiv ishtirok etadi, bu esa ta'lim samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Talabalarning vazifasi (analitik model):

1. Muammoni chuqur tahlil qilish (sabablar: motivatsiya pastligi, metodika mos emasligi, individual farqlar).
2. Samarali pedagogik strategiya ishlab chiqish (interaktiv usullar, differensial yondashuv, rag'batlantirish).
3. AI yordamida ishlab chiqilgan yechimlar bilan taqqoslash (alternativ va optimal modelni aniqlash) [4].

Case-study metodini sun'iy intellekt bilan integratsiya qilish ta'lim jarayonini an'anaviy tahlildan raqamli-intellektual tahlil bosqichiga olib chiqadi. Bu yondashuv talabalarda metakognitiv fikrlashni (o'z fikrini tahlil qilish va baholash) rivojlantiradi, muammoga ko'p variantli yechimlar ishlab chiqish imkonini beradi hamda pedagogik qarorlarni ob'yektiv va ma'lumotga asoslangan holda qabul qilishni ta'minlaydi. Natijada, talabalar faqat bilim oluvchi emas, balki tahlil qiluvchi, solishtiruvchi va innovasion yechim yaratuvchi sub'yektga aylanadi.

Simulyasiya metodi (AI asosida virtual pedagogik vaziyatlar modellashtiriladi):

Simulyasiya metodi orqali sun'iy intellekt yordamida virtual pedagogik muhit yaratiladi. Unda talaba real dars jarayoniga yaqin sharoitda faoliyat yuritadi. Talabaning faoliyati (model):

1. Virtual sinfda dars o'tish (kontentni taqdim etish, metod tanlash).
2. Talabalar bilan muloqot qilish (savol-javob, interaktivlik, psixologik yondashuv).
3. Pedagogik qaror qabul qilish (vaziyatga mos strategiyani tanlash).

Simulyasiya metodini AI bilan integratsiya qilish pedagogik tayyorgarlikni nazariyadan amaliyotga o'tishning yuqori samarali formatiga aylantiradi. ushbu yondashuv talabalarda professional kompetensiyalarni (didaktik, kommunikativ, refleksiv) shakllantiradi, xatolarni real xavfsiz muhitda sinovdan o'tkazish va tahlil qilish imkonini shu bilan birga qaror qabul qilish jarayonini tez, moslashuvchan va tahlilga asoslangan holga keltiradi. Natijada, talaba pedagogik faoliyatga tayyor refleksiv va adaptiv mutaxassis sifatida shakllanadi.

Refleksiya metodi (AI asosida):

Refleksiya metodi orqali darsdan so'ng talabalar sun'iy intellekt yordamida o'z pedagogik faoliyatini tahlil qiladi, o'z-o'zini baholaydi va kelgusi rivojlanish strategiyasini shakllantiradi. Talabaning faoliyati (metakognitiv model):

1. O'z faoliyatini tahlil qilish (maqsad-natija muvofiqligi, qo'llangan metodlar samaradorligi).
2. Kuchli va zaif tomonlarni aniqlash (self-assessment + AI feedback).
3. Individual rivojlanish rejasini tuzish (maqsad, bosqich, strategiya, KPI).

AI asosidagi refleksiya metodi ta'lim jarayonini o'z-o'zini boshqarishga asoslangan intellektual rivojlanish tizimiga aylantiradi. Bu yondashuv talabalarda metakognitiv kompetensiyalarni (o'zini anglash, nazorat qilish, baholash) chuqur shakllantiradi, o'quv faoliyatini shaxsiylashtirilgan va ma'lumotga asoslangan rivojlanish trayektoriyasiga yo'naltiradi hamda pedagogik o'sishni tizimli, bosqichma-bosqich va o'lchanadigan jarayonga aylantiradi. Natijada, talaba faqat ijrochi emas, balki o'z rivojlanishini boshqara oladigan refleksiv sub'yekt sifatida shakllanadi.

Proyekt metodi (AI yordamida):

Proyekt metodi doirasida talabalar sun'iy intellekt yordamida pedagogik innovatsiyalarni loyihalashtiradi, amaliy mahsulotlar yaratadi va ularni ta'lim jarayoniga tatbiq etishga yo'naltiradi. Talabaning faoliyati (loyiha-amaliy model):

1. Innovasion dars loyihasini ishlab chiqish (maqsad, mazmun, metod va natija integratsiyasi).
2. Interaktiv o'qitish modelini yaratish (faol usullar, ssenariy, o'quvchi ishtirokini oshirish).
3. Raqamli ta'lim resursini ishlab chiqish (AI yordamida kontent, platforma, vizual materiallar).

AI bilan boyitilgan projekt metodi ta'lim jarayonini ijodiy-amaliy faoliyatga asoslangan innovasion tizimga aylantiradi. Natijada, talaba faqat bilim egasi emas, balki yangi ta'lim yechimlarini yarata oladigan pedagog-inovator sifatida shakllanadi. **Pedagogik mahorat moduli uchun AI asosida mashg'ulot modeli**

Bosqich	• Kirish • Asosiy qism • Amaliy • Refleksiya
Faoliyat	• Muammoli savol • Keys tahlil • Dars ssenariysi • Fidbek
AI roli	• Ideya generatsiyasi • Vaziyat modellash • Material generatsiyasi • Avtomatik tahlil

Sun'iy intellektni ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilish muayyan pedagogik va tashkiliy shartlarni ta'minlashni talab qiladi. Ushbu jarayon faqat texnologiyadan foydalanish emas, balki uning mazmunli, mas'uliyatli va maqsadga muvofiq qo'llanilishini ta'minlash bilan bog'liq [3].

Bu nuqtai nazardan, quyidagi asosiy omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega, bunda:

1. Pedagoglarning AI sohasidagi kompetensiyasi – o'qituvchilar sun'iy intellekt imkoniyatlarini tushunishi, uni dars jarayoniga integratsiya qilish usullarini bilishi va texnologik hamda didaktik jihatdan to'g'ri foydalana olishi zarur.

2. Raqamli ta'lim muhitining rivojlanganligi – zamonaviy platforma, internet infratuzilmasi va raqamli resurslar mavjudligi AI ni amaliyotda qo'llashning asosiy sharti hisoblanadi.

3. Akademik halollik tamoyillariga rioya qilish – sun’iy intellektdan foydalanish jarayonida plagiatning oldini olish, mustaqil fikrlashni saqlash va etik normalarga amal qilish muhimdir.

4. Talabalarning tanqidiy fikrlash qobiliyati – AI tomonidan taqdim etilgan ma’lumotlarni tahlil qilish, baholash va saralash qobiliyati talabalarda shakllangan bo’lishi kerak.

Kutilgan natijalar: Sun’iy intellektni ta’lim jarayoniga tatbiq etish natijasida talabalarda zamonaviy pedagogik faoliyat uchun zarur bo’lgan kompleks kompetensiyalar shakllanadi. Bu kompetensiyalar faqat bilim darajasida emas, balki amaliy, tahliliy va ijodiy faoliyatda namoyon bo’ladi. Xususan, talabalar **pedagogik vaziyatlarni chuqur tahlil qilish qobiliyatiga** ega bo’ladi, **kreativ va nostandart fikrlashni** rivojlantiradi, **raqamli kompetensiyalarni** egallaydi sh bilan birga **innovation pedagogik faoliyatga tayyorlikni** shakllantiradi.

Xulosa

Sun’iy intellekt texnologiyalarini pedagogik mahorat modulini o’qitishga joriy etish ta’lim jarayonini innovation va adaptiv tizimga aylantiradi. AI orqali pedagogik vaziyatlarni modellashtirish, darslarni loyihalash va natijalarni tahlil qilish imkoniyati kengayadi. AI va zamonaviy pedagogik metodlar integratsiyasi natijasida talabalarda kasbiy kompetensiyalar, tanqidiy va kreativ fikrlash, raqamli savodxonlik hamda metakognitiv ko’nikmalar shakllanadi. AIdan foydalanish bo’lajak o’qituvchilarni an’anaviy bilim egasidan innovation va reflektiv pedagog-professionalga aylantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

- [1] Luckin R., Holmes W., Griffiths M., Forcier L. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. – London: Pearson, 2016.
- [2] Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. – Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
- [3] UNESCO Artificial Intelligence and Education: Guidance for Policy-makers. – Paris: UNESCO, 2021.
- [4] Selwyn N. Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. – Cambridge: Polity Press, 2019.